

ce.belgica@interdio.be

02 507 05 93

Vierenvijftigste oecumenische ontmoetings- en studiedag
Cinquante-quatrième journée œcuménique d'étude et de rencontre

**De 100ste verjaardag van de Mechelse gesprekken en de oecumenische dialoog met
de anglicaanse gemeenschap vandaag**

-

**Le 100ème anniversaire des Conversations de Malines et le dialogue œcuménique
avec
la communauté anglicane aujourd'hui**

Conclusies

Professor J. Famerée

Honderd jaar geleden, overmorgen, begonnen de beroemde Mechelse Gesprekken in de stad waar wij hadden moeten vergaderen, op een steenworp afstand van de plaats van onze ontmoeting, rond een niet minder beroemde tafel in het aartsbisschoppelijk paleis, die te vinden is op de omslag van de Franse en Nederlandse vertaling van het boek van dr. Rowan Williams, voormalig aartsbisschop van Canterbury. Twee persoonlijkheden, Lord Halifax en de heer Portal, die verzoening en eenheid onder de christenen na aan het hart lagen en die elkaar op Madeira hadden ontmoet, besloten tijdens een bezoek aan de begraafplaatsen van de Grote Oorlog, kardinaal Mercier op te zoeken, die aan het einde van de oorlog heel wat prestige verwerfde door zijn verzet, om onder zijn beschermheerschap de eerste theologische besprekingen tussen anglicanen en katholieken te beginnen. Dezelfde kardinaal, die openstond voor hun opvattingen, had tijdens een triomfantelijk bezoek aan de Verenigde Staten de Episcopalen (Anglicanen) zijn "broeders in het christelijk geloof" genoemd, op een moment dat de Katholieke Kerk hen officieel behandelde als schismatiek en ketters. Uitzonderlijke mensen, in verhouding tot hun tijd, waren het die de "Malines Conversations" lanceerden (waarvan de vermetelheid vandaag de dag moeilijk te meten is, volgens Dr. Rowan Williams), een ware voorgeschiedenis of zelfs prototype van de katholieke oecumenische dialoog, niet alleen met de Anglicaanse Communio (de Conversations worden algemeen beschouwd als de voorloper van ARCIC, zoals Rowan Williams ons in herinnering brengt), maar ook met alle andere christelijke kerken. Dit zou gaan om private bilaterale gesprekken van een enkele theoloog. De methode, die werkelijk respect heeft voor het standpunt van de ander, zou bestaan in het vergelijken en bespreken van de belangrijkste punten van overeenstemming en onenigheid tussen de twee kerken, met het oog op het vaststellen van nieuwe punten voor een mogelijke doctrinele verzoening. De vijf Gesprekken zouden gaan over het pauselijk primaat en hoe een verenigde Anglicaanse Kerk eruit zou kunnen zien, met de beroemde thesis "The Unabsorbed United Anglican Church" van Dom Lambert Beauduin, gepresenteerd door kardinaal Mercier. Deze en andere kwesties die in Mechelen werden besproken, zijn in bepaalde opzichten

vandaag de dag nog steeds relevant tussen katholieken en anglicanen, en het is belangrijk te ontdekken waarom door de Gesprekken opnieuw te bekijken, stelt de voormalige aartsbisschop van Canterbury voor. De gesprekken in Mechelen eindigden met de dood van kardinaal Mercier en Portal in 1926. In Rome was het tijl gekeerd door toedoen van de Engelse kardinalen. In 1928 zou de encycliek *Mortalium animos* het doodvonnis tekenen voor dogmatische gesprekken tussen katholieken en niet-katholieken. Gelukkig konden deze oecumenische dialogen na het Tweede Vaticaans Concilie officieel worden hervat, in feite op een nieuwe basis worden aangevat.

Prof. Adelbert Denaux gaf een kort overzicht van de katholiek-anglicaanse dialoog sinds het einde van het concilie: ARCIC I, ARCIC II, ARCIC III (sinds 2011). Een uitdaging die al deze oecumenische dialogen echter gemeen hebben, is de ontvangst(receptio) ervan door het gehele volk van God. Het is een van de taken van ARCIC III om hieraan te werken. Haar twee andere taken laten zien wat er vandaag de dag op het spel staat in de oecumenische dialoog: het verdiepen van de werkelijkheid van de Kerk als plaatselijke en universele gemeenschap (dit was reeds de onderliggende kwestie van de Gesprekken van Mechelen); het verdiepen van de manier waarop de Kerk, plaatselijk en universeel, de juiste ethische leer onderscheidt (dit is een recentere kwestie). Hieruit blijkt de intrinsieke band tussen ecclesiologie en christelijk ethisch onderscheidingsvermogen. Het eerste ARCIC III document (Erfurt, 2017) laat zien hoe de ene kerk kan leren van de andere, beide als "medepelgrims" (receptive ecumenism), in dit geval met betrekking tot instrumenten van gemeenschap en overleg op lokaal, bovenlokaal (regionaal) en universeel niveau. En dit kan ook gelden voor de dialoog met een andere kerk, bijvoorbeeld de dialoog van de katholieken met de kerken van de Reformatie, aangezien deze kwestie van de verhouding tussen het plaatselijke, het bovenplaatselijke en het universele de kern vormt van het meningsverschil dat tussen hen blijft bestaan. Maar, zoals Adelbert Denaux terecht opmerkt, het opstellen van consensusteksten is niet voldoende, zij moeten diepgaand worden ontvangen, zelfs tot op het punt van een metanoia of bekering van onze Kerken zelf, zodat de identiteit van de Kerk van Christus in hen weer voorrang krijgt boven de confessionele identiteit.

Hoe belangrijk en vruchtbaar de dialoog van ARCIC ook moge zijn, katholieken mogen nooit vergeten dat de Anglicaanse Communio in dialoog staat met vele andere Kerken, met sommigen al sinds heel lang, zoals aartsbisschop Athenagoras ons terecht in herinnering brengt in het geval van de orthodoxie, een dialoog waarin zij veel kunnen leren en waarin zij veel kunnen opsteken. De dialoog tussen Anglicanen en orthodoxen (in gemeenschap met het Oecumenisch Patriarchaat) is sinds 1966 dan ook erg vruchtbaar geweest en heeft de meest fundamentele vraagstukken aan de orde gesteld: de kennis van God in de kerkelijke en trinitaire context, de inspiratie en het gezag van de Heilige Schrift, de Heilige Schrift en de Traditie...; later, het mysterie van de Kerk, het geloof in de Drie-eenheid... Het is voor katholieken zeer interessant te ontdekken hoe deze fundamentele onderwerpen van het christelijk geloof worden behandeld door de Orthodoxie in dialoog met een westerse Kerk als de Anglicaanse Communio. De katholieke Kerk moet zich door een dergelijke dialoog zeker laten uitdagen voor haar eigen zelfbegrip en voor haar eigen leerstellige leer. Hoewel vruchtbaar, heeft de Anglicaans-Orthodoxe dialoog, zegt aartsbisschop Athenagoras, ook zijn obstakels gekend (wijding van vrouwen, huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht, wijding van homoseksuelen...), net zoals de ARCIC... En toch is deze dialoog, evenals de ARCIC, ook al is hij vertraagd en

tegenwerkt, niet stopgezet, maar hervat en voortgezet, zo sterk is het wederzijds vertrouwen, de hoop dat God zijn wonder van eenheid zal volbrengen, de wil tot dialoog om nader tot elkaar te komen en, zo mogelijk, zichtbare en sacramentele eenheid te bereiken. Het is symptomatisch voor de ontwikkeling van de oecumenische betrekkingen in het algemeen dat de laatste fasen van deze anglicaans-orthodoxe dialoog zijn toegespitst op kwesties van christelijke antropologie en ecologische (milieu) of biologische (seksualiteit, huwelijk, geboorteregeling, abortus, orgaantransplantaties, euthanasie...) ethiek. Alle kerken kunnen elkaar ook helpen en corrigeren in dit ethisch onderscheidingsvermogen.

De Anglicaanse Communio is ook een dialoog aangegaan met de kerken van de "continentale" Reformatie, met name met de Wereldgemeenschap van Gereformeerde hervormde Kerken (WCRC), een dialoog die werd voorgesteld door Prof. Priscille Djomhoué. Hier kan het bijzonder leerzaam zijn om te zien hoe de Anglicaanse Communio haar verschil of specificiteit ten opzichte van de Protestantse Reformatie niet verloochent en hoe zij daarmee tot een overeenkomst komt. Andere bisschoppelijke kerken, zoals de katholieke kerk en de orthodoxe kerk, zouden hieruit inspiratie kunnen putten voor hun eigen dialoog met het protestantisme. De Anglicaans-gereformeerde dialoog, in zijn tweede fase, valt op door zijn contextualisering: het is onmogelijk een dialoog te voeren, zelfs een theologische, zonder zich in te leven in de verschillende plaatselijke situaties, zoals Prof. Djomhoué goed aantoonde. Iets soortgelijks vinden we in de derde fase van de katholiek-gereformeerde dialoog met het rapport van 2005 ("De Kerk als gemeenschap die gemeenschappelijk getuigt van het Rijk Gods"). Dit kan deel uitmaken van de toekomst van de oecumenische dialogen, als men wil dat deze niet worden losgekoppeld van het dagelijks leven van de mensen en als men wil dat zij in de diepte worden ontvangen. Dit wordt geïllustreerd door het Anglicaans-gereformeerde Hiroshima-document van 2020 (getiteld *Koinonia: Gods Gift and Call*). Dit werd voorbereid op concrete en zelfs symbolische plaatsen (Zuid-India, Engeland, Kwazulu Natal, Vancouver, Hiroshima), waar leden van de Commissie uit verschillende werelddelen in contact kwamen met "inheemse" mensen, zowel gewone als militanten, en zich bewust werden van plaatselijke milieu- en onrechtvaardigheidsproblemen. "Het is deze diversiteit [van contexten en realiteiten] die het resultaat van het gepubliceerde werk rijkelijk heeft gevoed", aldus Priscille Djomhoué. Zij betreurt het echter dat bepaalde levensverhalen en praktijkvoorbeelden niet in de resultaten van de dialoog zijn verwerkt. "Deze sporen, zo merkt zij op, zouden het zeker mogelijk hebben gemaakt de theologische formuleringen te belichamen door ze meer leven in te blazen en door ze toegankelijker te maken voor de doorsnee christen die deze ervaring niet heeft gehad.

Hoewel ik waardering heb voor deze pluraliteit van contextualisering, die door hun verscheidenheid werkelijk inhoud, concreetheid en katholiciteit geven aan de koinonia, zou ik durven zeggen, vraag ik mij persoonlijk toch af of een al te exclusieve aandacht voor de plaatselijke context niet dreigt te vervallen in een zeker relativisme, waardoor ware gemeenschap onmogelijk wordt, althans op universeel niveau: eenheid in verscheidenheid, ja; eenheid door verscheidenheid, is dat mogelijk? Want verscheidenheid lijkt mij niet in staat om op zichzelf eenheid en gemeenschap voort te brengen.

Ter afsluiting van deze rijke dag van de honderdste verjaardag van het begin van de gesprekken van Mechelen, zou ik willen zeggen dat deze en de dialogen die erop volgden en soms zelfs

eraan voorafgingen (zoals de Anglicaans-Orthodoxe betrekkingen) ons in staat stellen de evolutie van de oecumenische beweging opnieuw te lezen. Enerzijds zijn sommige van de onderwerpen die in de gesprekken van Mechelen aan de orde kwamen nog steeds actueel: de Kerk, de eenheid van de christenen, de ambten, en in het bijzonder het primaat van de paus... Anderzijds maken de verschillende dialogen met de Anglicaanse Communio dezelfde ontwikkelingen door als de oecumene in haar geheel: een grotere aandacht voor de concrete lokale situatie, voor het volk Gods, voor ethische kwesties. Het is tussen universaliteit en lokaliteit, tussen dogmatische theologie en ethiek, tussen theorie en praktijk, tussen de overeenstemming van specialisten en de ontvangst van het christelijke volk in zijn geheel... dat de oecumene van vandaag en morgen, lijkt mij, niet moet kiezen, maar een vruchtbare dialectische spanning moet bewaren.